

ค่านิยมทางสังคมของตัวละครเอก

ในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์ในมิติที่สามของแนวคิดชั้นนี้ทางวัฒนธรรม หรือมิติที่สามของแนวคิดเรื่อง การสร้างความเป็นจริงทางสังคมของสื่อมวลชน ในเรื่องการนำเสนอคุณค่า หรือมาตรฐานของตัวละครเอก เพื่อชี้ให้เห็นถึง ค่านิยมของตัวละครเอกว่าจะต้องเป็นอย่างไร

ความหมายของคำว่าค่านิยมในบทนี้คือ ละครได้ตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่า หรือสิ่งที่ถูกที่ควรของตัวละครเอกว่าจะต้องเป็นอย่างไร เพื่อทราบถึงค่านิยม หรือหลักการประพฤติตน (code of conduct) ทางสังคมเพื่อให้สมาชิกใน สังคมมีการปฏิบัติที่สอดคล้องบรรทัดฐานของสังคมไปในทิศทางเดียวกัน หรืออีกนัย หนึ่งคือ กฎเกณฑ์ของสังคมเป็นตัวกำหนดการกระทำของตัวละคร ในรูปแบบว่า ตัวละครเอกควรจะทำอะไร กับใคร ที่ไหน อย่างไร ในการตัดสินใจคุณค่า ละคร จะนำเสนอว่า ถ้าตัวละครทำสิ่งที่ถูกต้อง ในท้ายที่สุดก็จะได้รับผลลัพธ์ที่ดีเป็น การตอบแทน แต่ถ้าทำสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรก็จะได้รับการลงโทษ และละครที่ศึกษา ได้นำเสนอค่านิยมเกี่ยวกับชายและหญิงดังนี้

ค่านิยมชุดหลักของตัวละครเอกหญิง

ค่านิยมที่ได้รับการนำเสนอผ่านตัวละครเอกหญิง ซึ่งถือเป็นค่านิยมชุด หลัก หรือค่านิยมที่ได้รับการสนับสนุนจากสังคม ได้แก่ ค่านิยมเรื่องการเป็น แม่ศรีเรือน และค่านิยมเรื่องการศึกษา

1. ค่านิยมเรื่องการเป็นแม่ศรีเรือน

ละครนำเสนอว่าคุณสมบัติแม่ศรีเรือน เป็นคุณสมบัติที่ผู้หญิงดี ๆ ทั้งหลาย จะพึงมี ไม่ว่าจะหญิงในชนชั้นใด ถ้ามีแล้วจะมัดใจชายได้ คุณค่านี้ถูกถ่ายทอดผ่านตัวละครชาย เช่น ในเรื่องแม่พลอยหุงความเป็นแม่ศรีเรือนเป็นสิ่งที่ทำ

ให้แหวนมีคุณค่า ถึงแม้จะเป็นคนหยาบคาย อารมณ์ร้าย การศึกษาน้อย แต่คุณค่าของแหวนได้ถูกถ่ายทอดผ่านบทสนทนาของปวเรศว่า

"ผมอุตส่าห์เขียนไปเชียร์แหวนกับแม่นะ ว่าแหวนเป็นแม่บ้านที่เก่ง แม่บ้านที่ดี ทำกับข้าวก็อร่อย แถมยังรักตาปอนด์ด้วย ปานนี้ แม่ให้คะแนนคุณไม่ทันแล้วหละ ไม่ต้องห่วง"

ความเป็นแม่ศรีเรือนมักแสดงออกด้วยการทำอาหาร การทำอาหารได้กลายเป็นตัวแทนบทบาทของแม่บ้าน ในการเลี้ยงดูสมาชิกทุกคนในบ้าน ตัวละครที่ทำงานบ้านไม่เป็น ก็ไม่สายเกินไปที่จะหัด เช่น กานติมา (คุณหญิงจอมแก่น) หรือคลเมขลา (คนละโลก). คุณสมบัติแม่ศรีเรือนนอกจากจะแสดงออกด้วยการทำอาหารแล้ว ยังมีการแสดงออกในด้านอื่นอีก เช่น ความเรียบร้อย สงบ เสียงยิ้ม อ่อนโยน หัวอ่อน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการเสนอบทบาทดั้งเดิมของผู้หญิงได้แก่ การเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ของสามี (แหวนในแม่พลอยหุง) เป็นแม่ที่รักและอุทิศตนเพื่อลูก (สายในดวงใจแม่) เป็นแม่บ้านที่ขยันขันแข็งในการดูแลบ้านช่อง (อนุชในนางฟ้ากับซาตาน) อ่อนโยนเรียบร้อย ปรนนิบัติเก่ง (โบว์ในดวงใจแม่)

2. ค่านิยมเรื่องการศึกษา

การที่ละครได้ให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น โดยการให้ตัวละครมีการศึกษามากขึ้น เป็นการสะท้อนสภาพสังคมปัจจุบันในความสำคัญของการศึกษา การศึกษาจึงเป็นวิถีทางในการเลื่อนชั้นทางสังคม ทั้งในโลกปัจจุบันและโลกในละคร ละครนำเสนอว่าการศึกษาทำให้คนมีคุณค่า และมีบทบาทในสังคมมากขึ้น ดังนั้น ตัวละครอย่างวัลย์ชาลี ช่อมาลี บุษงาส่าหรี (ชิงช้าชาลี) จึงต้องมุ่งเข้ามาแสวงหาความรู้ในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา หรืออนุช (นางฟ้ากับซาตาน) วรุษยุพา (คุณหญิงพวงแข) ต้องจบการศึกษาจากต่างประเทศ แหวน (แม่พลอยหุง) ก็ต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเมื่อมีโอกาส

ค่านิยมเรื่องการศึกษาสะท้อนอย่างชัดเจนผ่านตัวละครอย่างมิ่งโกมุท (เกิดแต่ตม) ใช้ความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเพื่อเลื่อนชั้นทางสังคมจนประสบความสำเร็จโดยไม่มีพ่อแม่มาใกล้ชีวิตดูแล ไม่ได้มีฐานะร่ำรวย ต้องช่วยงานที่

บ้าน เธอมีความพยายามจนเรียนจบแพทย์ เป็นการใช่วิธีการเลื่อนชั้นทางสังคม ที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ชม และเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ตามสภาพความเป็นจริงของสังคม หรือการสะท้อนจากคำพูดของมิ่งโกมุกเอง ที่เห็นการเรียนสำคัญกว่าความรัก เช่น

"ฉันก็อยากมีแฟนเหมือนกัน แต่ต้องรอให้เข้ามหาวิทยาลัยก่อน"

และ

"มิ่งก็ขอมิ่ง เลี้ยงมิ่ง แต่มิ่งก็ไม่คิดอะไรมากนักแม่ เพราะมิ่งมีเรื่องต้องคิดอีกมากทั้งเรื่องเรียน เรื่องทำงานหาเงินเรียนพิเศษ"

ค่านิยมหลักของตัวละครเอกชาย

ค่านิยมที่ได้รับการนำเสนอผ่านตัวละครเอกชาย ซึ่งถือเป็นค่านิยมหลัก หรือค่านิยมที่ได้รับการสนับสนุนจากสังคม ได้แก่ ค่านิยมความเป็นผู้นำ ค่านิยมเรื่องการศึกษา ค่านิยมเรื่องการเมืองอาชีพและรายได้

1. ค่านิยมความเป็นผู้นำ

ในสังคมไทยมีมายาคติที่เกี่ยวข้องกับความความเป็นผู้นำของชาย ที่ชายได้รับการยกย่องมากกว่าหญิงทั้งในทางพฤตินัย และนิตินัย โดยเฉพาะก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ชายมีทั้งอำนาจและสถานภาพสูงกว่าหญิง หญิงมีสามีจะต้องยกย่องเชิดชูสามีให้เหนือกว่าตน เปรียบเสมือนสุภาษิตที่ว่า "ชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลัง" นั่นคือ คนในสมัยก่อนยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างจริงจัง การปฏิบัติต่อชายและหญิงจึงแตกต่างกัน โดยชายมีโอกาสได้เล่าเรียนในชั้นสูงๆ ทำงานนอกบ้าน เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้ตัดสินใจในกิจการของครอบครัว และเที่ยวเตร่ได้อย่างอิสระในขณะที่หญิงต้องอยู่กับเหี้ยมฝ้ากับเรือน ต้องเชื่อฟัง ยกย่อง ปรนนิบัติ เอาใจใส่ เป็นที่พึงทางใจ เป็นคู่คิดเมื่อสามีต้องการ ไม่ต้องเล่าเรียนมาก เพราะถ้าแต่งงานไป สามีก็จะเลี้ยงดูเอง ฉะนั้น หน้าที่ของหญิงคือ การหัดเรียนรู้อ่านและฝึกฝนงานบ้านให้เก่ง เพื่อที่จะได้เป็นภรรยาที่ดี ด้วยเหตุดังกล่าวนี้หญิงส่วนใหญ่จึงถูกอบรม

เลี้ยงเพื่อเตรียมที่จะเป็นภรรยาที่ดี (พรวณี ฉัตรพลรักษ์, 2524: 128)

มาyacติตั้งกล่าว นอกจากจะฝังรากอยู่ในสังคมไทย ก่อให้เกิดค่านิยมในเรื่องการเป็นแม่ศรีเรือนให้แก่ผู้หญิงแล้ว ในขณะที่เดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดค่านิยมการเป็นผู้นำให้แก่ผู้ชายด้วย

การสะท้อนค่านิยมการเป็นผู้นำของผู้ชาย จะปรากฏในตัวละครชายที่แต่งงานมีครอบครัว และภรรยาไม่ได้ทำงานนอกบ้าน ตัวอย่างเช่น อนุจิต (คุณหญิงพวงแข) รับผิดชอบและส่งเสริมเลี้ยงดูจตุรรัตน์ผู้เป็นภรรยาอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง โดยที่ภรรยาของเขาไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร

ในกรณีของปวเรศ(แม่พลอยหุง)ก็เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตครอบครัวครั้งแรก หรือครั้งที่สองกับแหวน เขาก็ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เลี้ยงดูภรรยา เขาจึงมีอำนาจและสถานภาพเหนือกว่าแหวนผู้เป็นภรรยา ซึ่งมีปริมณฑลอยู่เพียงในบ้าน คอยดูแลบ้านทำอาหาร ประนินบัติเอาใจใส่สามีและลูก ค่านิยมการเป็นผู้นำของชาย และค่านิยมการเป็นแม่ศรีเรือนของผู้หญิงจึงประกอบกันหรือส่งเสริมซึ่งกันและกัน

2. ค่านิยมเรื่องการศึกษา

คนไทยนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ เท่าที่สภาพเศรษฐกิจจะอำนวยให้ ซึ่งค่านิยมนี้มีมาแต่เดิม คือ คนไทยยกย่องคนที่ได้รับการศึกษาสูง เพราะถือว่าจะได้เป็นเจ้าของคน มีตัวละครชายหลายคนให้ความสำคัญกับการศึกษา เช่นเดียวกับตัวละครหญิง ที่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการเลื่อนชั้นทางสังคม และเสริมสถานภาพของตนเอง เป็นการสะท้อนถึงสภาพความเป็นจริงในสังคมที่ชายและหญิงมีโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา ถึงแม้จะมีการกำหนดขอบเขตการรับรู้ของผู้ชมอยู่บ้างว่า ผู้ชายควรจะเรียนอะไรและผู้หญิงควรจะเรียนอะไร เช่น แหวน(แม่พลอยหุง) และวรุณยุพา(คุณหญิงพวงแข) เรียนวิชาเลขานุการ วัลย์ชาลี(ชิงช้าชาลี)เรียนอักษรศาสตร์ สาวีณี(ดวงใจแม่) เรียนประชาสัมพันธ์ ส่วนปริก(เกิดแต่ตม) และการ์นต์(ชิงช้าชาลี)เรียนวิศวกรรมศาสตร์ ปวเรศ(แม่พลอยหุง) ปิติและสิกกการ(ศิระชะมาร) เรียนแพทย์ แต่ก็ยังมีการสอดแทรก

ภาพตัวละครหญิงที่เรียนแพทย์สองคนคือ มิ่งโกมุก(เกิดแต่ตม) และโบว์(ดวงใจแม่) แต่ก็ เป็นจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับตัวละครหญิงทั้งหมด

การสะท้อนให้เห็นค่านิยมในเรื่องการศึกษา เช่นในเรื่องชิงช้าชาลี บุญทาได้กล่าวกับคำไทว่า

"คนเราหนะ ถ้ามีโอกาสได้ไปเรียนดีๆ ก็ต้องรีบตักตวงเอาไว้เถอะ เพราะโอกาสมันมักจะไม่ค่อยเกิดกับคนบ้านนอกจนๆอย่างเราหรอก ความรู้มันทำให้คนสูงขึ้น ยิ่งเราได้เรียนมากเท่าไรก็ยิ่งมีทางเลือกให้กับชีวิตเพิ่มขึ้น"

หรือปริกในเรื่องเกิดแต่ตม ใช้ความขยันหมั่นเพียรและการศึกษา ในการเลื่อนชั้นทางสังคมจนประสบผลสำเร็จ โดยไม่ได้มีพ่อแม่ใกล้ชิดดูแล ไม่ได้มีฐานะร่ำรวย ต้องช่วยเหลือตัวเอง โดยการหาเงินเรียนเองด้วยการรับจ้างซ่อมไฟ แต่ก็มีคุณสมบัติเหมาะสมจนเรียนจบวิศวะ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย นับว่าเป็นการใช้วิธีการเลื่อนชั้นทางสังคมที่เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้ชม และเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ตามสภาพความเป็นจริงของสังคม

3. ค่านิยมเรื่องการเมืองอาชีพและรายได้

ตัวละครชายจะมีอาชีพ หรือบริบทที่แสดงว่ามีอาชีพมากกว่าตัวละครหญิง และส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพในระดับบริหาร หรือเป็นอาชีพที่มีเกียรติ เช่น แพทย์ ในขณะที่อาชีพของผู้หญิงมักเป็น แม่บ้าน คนใช้ เลขานุการ ประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะงานบ้านนั้น ในความหมายของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม งานแม่บ้านไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เพราะเป็นงานที่ไม่ได้รับค่าจ้าง ในกรณีที่ได้รับค่าจ้าง งานแม่บ้านคืองานคนใช้ ซึ่งถือเป็นงานที่มีเกียรติภูมิต่ำ

ตัวละครเอกชายที่มีอาชีพนักธุรกิจ จะเป็นนักธุรกิจในระดับสูง เป็นผู้บริหาร เช่น กร้าว(นางฟ้ากับซาตาน) อนุจิต(คุณหญิงพวงแข) ส่วนตัวละครชายที่มีอาชีพเป็นแพทย์จะได้รับการยกย่องในสังคม แม้แต่คำสรรพนามก็เป็นการให้เกียรติ เช่น คุณหมอปวเรศ ดร. สักการ คุณหมอปิติ เป็นต้น และตัวละครชายจะใช้ความสามารถในหน้าที่การงานในการเลื่อนชั้นทางสังคมด้วย เช่น ชง

ค่านิยมชุดรอง

จากปรากฏการณ์ของละครโทรทัศน์ ที่ได้ตัดสินใจคุณค่า หรือสิ่งที่ถูกที่ควรของตัวละครเอกดังกล่าว ทำให้ทราบถึงค่านิยมต่างๆที่เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งจัดเป็นค่านิยมชุดหลักแล้ว จากการศึกษาภาพตัวละครเอก ปรากฏค่านิยมอื่นที่สอดแทรกอยู่ ค่านิยมเหล่านี้เป็นค่านิยมที่ไม่ได้รับการสนับสนุน หรืออาจไม่ได้รับการตัดสินว่าถูกหรือผิด ซึ่งจัดได้ว่าเป็นค่านิยมชุดรอง เช่น

1. ความเชื่อมั่นในตัวเอง

สังคมไทยจะให้การสนับสนุนค่านิยมเรื่องความเชื่อมั่นในตัวเอง ถ้าเป็นความเชื่อมั่นในตัวเองในเรื่องการงานหรือการทำความดี มากกว่าการนำความเชื่อมั่นไปแสดงออกในทางลบ เช่น การปฏิบัติต่อกันระหว่างชายหญิง เช่น การที่หญิงไปแสดงความสนใจชายจนออกนอกหน้า ค่านิยมนี้จะไม่ได้รับการสนับสนุน ถ้าเป็นคุณลักษณะของตัวละครหญิง เห็นได้จากการนำเสนอให้ตัวละครเอกหญิงที่มีบทบาทด้านร้าย จะต้องมึลักษณะมีความมั่นใจในตัวเอง ซึ่งมักจะแสดงออกทางการแต่งกายที่สวยงามทันสมัย แต่ทำอะไรไม่เป็น เช่น ปิลันธนา (ศิระะมาร) หรือสาวิณี (ดวงใจแม่) และมักจะมีภาพตัวละครในลักษณะตรงกันข้ามเพื่อให้เห็นภาพชัดขึ้น เช่น ภาพของวิฬาร์เปรียบเทียบกับปิลันธนา หรือภาพของโบว์เปรียบเทียบกับสาวิณี นอกจากนี้ยังใช้ความเชื่อมั่นในตัวเองไปในทางที่ผิด เช่น สาวิณีคิดจับศิริวัฒน์ หรือปิลันธนาที่คิดแย่งสักการมาจากวิฬาร์

2. ความทะเยอทะยาน

ความทะเยอทะยาน เป็นค่านิยมที่ไม่ได้รับการสนับสนุนในสังคมไทย เช่นกัน เพราะละครนำเสนอว่าตัวละครที่มีความทะเยอทะยาน จะมีคุณสมบัติด้านอื่นเป็นลบไปด้วย เช่น เห็นแก่ตัว เนรคุณผู้มีพระคุณ เห็นได้จากตัวละครอย่างสาวิณี (ดวงใจแม่) หรือการ์นต์ (ชิงช้าชาลี) ที่ทำผิดบรรทัดฐานของสังคมก็เพราะความทะเยอทะยาน จึงต้องถูกสังคมประณาม สิ่งเหล่านี้อาจจะมีพื้นฐาน

มาจากแนวความคิดที่ว่าให้พอใจในสิ่งที่มีอยู่ตามหลักพระพุทธศาสนา

โดยสรุป ค่านิยมต่างๆที่พบเป็นการมองภาพรวมอย่างกว้างๆ จากละครทั้ง 11 เรื่องเป็นค่านิยมชุดหลักของตัวละครเอกชายและตัวละครเอกหญิง ซึ่งเป็นค่านิยมที่ได้รับการสนับสนุนจากสังคม และค่านิยมชุดรองที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากสังคม ค่านิยมที่ปรากฏเป็นลักษณะที่บอกว่าตัวละครควรจะทำอะไร และไม่ควรจะทำอะไร เช่น ผู้หญิงควรจะเป็นแม่บ้านแม่เรือน ผู้ชายควรจะเป็นผู้นำครอบครัว ควรจะมีอาชีพ มีรายได้ และทั้งผู้ชายและผู้หญิงควรมีการศึกษา นอกจากนี้ยังมีค่านิยมความเชื่อมั่นในตัวเอง และความทะเยอทะยาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ตัวละคร โดยเฉพาะตัวละครหญิงไม่ควรประพฤติ ค่านิยมต่างๆนี้จัดเป็นค่านิยมที่เน้นเรื่องส่วนบุคคล เป็นค่านิยมเกี่ยวกับความสามารถ หรือการตระหนักถึงตนเอง ในความหมายที่ว่า การฝ่าฝืนแบบอย่างความประพฤติดังกล่าว จะนำไปสู่ความรู้สึกอับอาย ผิดหวังเกี่ยวกับความไม่พอเพียงส่วนบุคคล มากกว่าจะนำไปสู่ความสำนึกผิด